YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR....40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich

SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI....44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI....49
To'xtabayev Oybek Odilovich

YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR....56
Ismailov Bobir Salomovich

TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI....62
Yangiboyev F.B.

MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHIYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH....68
Turayev Og'abek Kaxramonovich

XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI....75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna

BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODELI....83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li

QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH....89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich

ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH....94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna

TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI....104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI....111
Begamov S.X.

RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS....116
Zakhidov Azizbek Rustamovich

HUDUDIY TURIZM KLASTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH....125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi

SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI....129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI....134
Xaydarova Sitora Suranbay qizi

KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI....139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich

YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI....145
Jamaldinova Asalxon Saliyevna

2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEXNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI....151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI 155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ 163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI 170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ 178
Срожиддинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна

MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI 186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna

RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL 190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich

IJTIMOIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI 196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH 202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna

O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEXANIZMLARI 208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich

QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI 220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI 225
Xolov Sherali Axrorboyevich

2010–2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI 229
Ashurov Shuhratbek Qudrat o'g'li

TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 233
Sherbekova Kamola Norbekovna

AHOLI MOLIYAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich

MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI 249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich

O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHIYATI VA MUAMMOLARI 258
Raupov Shuxrat Soyibovich

ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ 264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи

DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS 270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

QISHLOQ XOʻJALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH........273
Mirzaev Dilshod Artikovich

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА........279
Касимова Наргиза Сабитджановна

YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR........284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi

BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIY TA'LIM MISOLIDA)........289
Karieyva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy oʻgʻli

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KOʻRSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI........295
Qurbonov Odilbek Roʻzmatovich

OʻZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YOʻLLARI........302
Umed Farmonkulovich Radjabov

XIZMAT KOʻRSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEXANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YOʻNALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI........307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi

KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YOʻLLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)........313
Xolmirzayev Ulugʻbek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna

RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI........318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi

OʻZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR........323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich

РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА........327
Бахтиёров Худайберган Хамдам угли

MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)........335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich

QORAQALPOGʻISTON QISHLOQ XOʻJALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI........342
Tajibaev Berdax Asqarbay ulı

XIZMAT KOʻRSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH........347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi

STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION........352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi

TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW........358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi

TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI........363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich

SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH........371
Xudoyqulov Husen Ahadovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI 379
Shodiyev Murodjon Bakirovich

SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR 384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna

MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI 389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI 397
P.SH.Usmonov

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ 401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI 407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich

ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI 416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH. 423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna

APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE 428
Musayeva Shoira Azimovna

SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY TAJRIBA HAMDA UNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH SAMARADORLIGI 435
Bozorova Ozoda Raximovna

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL 439
Bekmurodov Navruz Ergashevich

TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 449
O'rinov Komiljon Kozimovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI 453
Salomat Norova

QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH 465
Xalikov R. B.

BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI 472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOIY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI 477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li

NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI 485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich

MINTAQADA IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH 491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI 495
Ismatov Sharofiddin Asatulloyevich

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY 500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA) 504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna

ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI 509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH 517
Abdullayev Abdurauf

TIJORAT BANKLARNING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR 522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna

TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR 527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLLASHTIRISH 532
Meliyev X.T.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА 541
Усманова Азиза Баходировна

RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIYAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH 545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi

QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI 550
Egamov Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich

FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY 553
Khotamkulova Madina

ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА 559
Иргашева Нигина Салохиддиновна

BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 567
Sh. Saidov

MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li

THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY 582
Amanov Davron Ravshan ugli

SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI 588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek

ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG 595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич

ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА 600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли

XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA) 608
Mirsayd Xudaybergenov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI 612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi

MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI 627
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI 631
Rasulova Dilfuza Valiyevna

HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHIYATNING O‘RNI 636
Avazbek Xalbekov

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG‘INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 642
Sobir Xasanov

IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN) 650
Toyirova Shohista Bobobekovna

INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA’LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI 657
Talapova Nargiza Baxriddinovna

BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO‘SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI 661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA’MINLASH MASALALARI 667
Pardayev Farrux Muzaffarovich

RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH 671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna

FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna

O‘ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO‘NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO‘NALISHLARI 682
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi

KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA’MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI 691
Alimbay Shamshetov

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSIYALARNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI 694
Saule Ibragimova

ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS 698
Saidov Mash’al Samadovich

TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS 706
Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH 713
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich

MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG‘ONA VILOYATI MISOLIDA) 718
Siddikov Abdusalom Abdumalikovich

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY 724
Isomov Bekmurod Sayfiddinovich

XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI 730
Sh.A.Sultonov

MINTAQALARNING INVESTITSION SALOHIYATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI 737
Qobilov Anvar Eshpo'latovich

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH 741
Madraimova Marxamat Raximberganovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK VA O‘RTA BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH

Madraimova Marxamat Raximberganovna
Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti
“Biznes va boshqaruv” kafedrasi stajor-o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik va o‘rta biznesni (KO‘B) qo‘llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda KO‘Bni rivojlantirishning institutsional, moliyaviy va tashkiliy mexanizmlari hamda ularning iqtisodiy o‘sish, bandlikni ta’minlash va ishlab chiqarish faoliyatini kengaytirishga ta’siri o‘rganildi. Shuningdek, erkin iqtisodiy zonalar, davlat xaridlari tizimi, grant va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari hamda tadbirkorlik muhitini yaxshilashga qaratilgan islohotlarning samaradorligi tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirish iqtisodiy faollikni oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda hududiy rivojlanishni rag‘batlantirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi. Shuningdek, davlat va biznes o‘rtasidagi institutsional hamkorlikni kuchaytirish hamda raqamli boshqaruv mexanizmlarini keng joriy etish KO‘B sektorining barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: kichik va o‘rta biznes, tadbirkorlik infratuzilmasi, iqtisodiy rivojlanish, erkin iqtisodiy zonalar, davlat xaridlari, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, eksport salohiyati, innovatsion rivojlanish, investitsiyalar, institutsional muhit.

Abstract. This article analyzes the development of support infrastructure for small and medium-sized enterprises (SMEs) in the economy of Uzbekistan. The study examines institutional, financial, and organizational mechanisms for SME development and their impact on economic growth, employment, and expansion of production activities. Particular attention is given to the role of free economic zones, public procurement systems, grant programs, and financial support instruments aimed at improving the entrepreneurial environment. The research findings indicate that strengthening the infrastructure supporting SMEs contributes to increased economic activity, expansion of export potential, and balanced regional development. Moreover, the enhancement of institutional cooperation between the government and business sector, as well as the introduction of digital management mechanisms, plays an important role in ensuring the sustainable development of SMEs and improving their competitiveness in national and international markets.

Key words: small and medium enterprises, business infrastructure, economic development, free economic zones, public procurement, financial support, export potential, innovation development, investments, institutional environment.

Аннотация. В данной статье анализируются вопросы развития инфраструктуры поддержки малого и среднего бизнеса (МСБ) в экономике Узбекистана. В исследовании рассматриваются институциональные, финансовые и организационные механизмы развития МСБ, а также их влияние на экономический рост, занятость населения и расширение производственной деятельности. Особое внимание уделяется роли свободных экономических зон, системе государственных закупок, грантовым программам и финансовым инструментам поддержки предпринимательства. Результаты исследования показывают, что развитие инфраструктуры поддержки малого и среднего бизнеса способствует повышению экономической активности, расширению экспортного потенциала и стимулированию регионального развития. Усиление институционального взаимодействия между государством и бизнесом, а также внедрение цифровых механизмов управления играют важную роль в обеспечении устойчивого развития сектора МСБ.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, предпринимательская инфраструктура, экономическое развитие, свободные экономические зоны, государственные закупки, финансовая поддержка, экспортный потенциал, инновационное развитие, инвестиции, институциональная среда.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida kichik va o'rta biznes (KO'B)ni rivojlantirish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Global iqtisodiy beqarorlik, tashqi bozorlardagi o'zgaruvchan kon'yunktura, logistika zanjirlaridagi uzilishlar hamda tashqi savdo hamkorlarida yuzaga kelayotgan cheklovlar milliy iqtisodiyotda ichki o'sish manbalarini safarbar etish zaruratini kuchaytirmoqda. Bunday sharoitda iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlarini ta'minlash, aholi bandligini oshirish hamda daromadlar diversifikatsiyasini kengaytirishda kichik va o'rta biznes sektori muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Kichik va o'rta korxonalar (KO'B) aksariyat mamlakatlar iqtisodiyotining asosini tashkil etadi. Ular barcha korxonalarning qariyb 90 foizini hamda dunyodagi jami band aholining yarmidan ko'pini tashkil etadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o'rta biznes iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, mehnat unumdorligini oshirish va kambag'allikni qisqartirishda muhim o'rin egallaydi. Shunga qaramay, ushbu korxonalar biznesni boshlash, qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni jalb etishda ko'plab muammolarga duch keladi.

O'zbekistonda ham KO'B ulushi yalpi ichki mahsulotda salmoqli o'rin egallab, bandlikni ta'minlash va aholi daromadlarini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, tashqi iqtisodiy muhitdagi o'zgarishlar, jumladan, sanksiyaviy bosim, mintaqaviy geosiyosiy keskinlik hamda import ta'minotidagi cheklovlar mamlakat iqtisodiyotida yangi institutsional va tarkibiy islohotlarni amalga oshirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu esa KO'Bni rivojlantirish orqali ichki bozor imkoniyatlarini kengaytirish, import o'rnini bosuvchi ishlab chiqarishni rag'batlantirish va eksport salohiyatini oshirish vazifalarini yanada dolzarb etadi.

Shu nuqtai nazardan, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish muammolarini tizimli tahlil qilish, uning institutsional, moliyaviy va infratuzilmaviy cheklovlarini aniqlash hamda xalqaro tajriba asosida rivojlanish istiqbollarini belgilash muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, dunyodagi barcha korxonalarning qariyb 90 foizi va ish o'rinlarining 50 foizdan ortig'i kichik va o'rta korxonalar hissasiga to'g'ri keladi. Ayniqsa, jahon moliyaviy inqirozidan keyingi davrda rivojlanayotgan mamlakatlarda yangi ish o'rinlarini yaratish hamda iqtisodiy o'sishni ta'minlashda ushbu sektor muhim harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon bo'lmoqda[1]. O'zbekistonda ham mazkur sektor iqtisodiy o'sishning asosiy drayverlaridan biri sifatida qaralmoqda.

KO'B aholi bandligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, mamlakatda ish bilan band aholining katta qismi aynan kichik biznes subyektlarida faoliyat yuritadi[2]. Bu holat ushbu sektorni kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirish siyosati bilan uzviy bog'liq ekanligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda tadbirkorlik muhitini yaxshilashga qaratilgan islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Jumladan, soliq ma'murchiligini soddalashtirish, litsenziyalash tartib-taomillarini qisqartirish hamda raqamli xizmatlarni keng joriy etish orqali tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilmoqda. Mazkur jarayonlar KO'B subyektlarining bozorga kirish va faoliyat yuritish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Tashqi iqtisodiy cheklovlar va global bozordagi o'zgarishlar sharoitida ichki ishlab chiqarish salohiyatini mustahkamlash strategik vazifaga aylanmoqda. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tahlillariga ko'ra, kichik va o'rta biznes inqiroz sharoitida iqtisodiyotning eng moslashuvchan segmentlaridan biri hisoblanadi[3].

Shu sababli, O'zbekiston iqtisodiyotida KO'Bni rivojlantirish muammolari va istiqbollarini ilmiy-metodologik jihatdan tadqiq etish, uning institutsional muhitini takomillashtirish hamda davlat tomonidan samarali qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqish zamonaviy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik va o'rta biznes (KO'B) iqtisodiy rivojlanish, bandlikni ta'minlash hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Jahon iqtisodiy adabiyotlarida ushbu sektor iqtisodiy o'sishning muhim drayveri sifatida keng o'rganilgan. Xususan, Jahon banki tadqiqotlariga ko'ra, dunyodagi barcha korxonalarning qariyb 90 foizi kichik va o'rta biznes subyektlariga to'g'ri keladi hamda global miqyosda ish o'rinlarining yarmidan ko'pi aynan ushbu sektor tomonidan yaratiladi. Shu sababli KO'Bni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

---

1 Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance

2 World Bank. IFC and Small and Medium Enterprises (English). Washington, D.C. : World Bank Group. https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099924208162450064

3 O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar. URL: https://www.stat.uz

Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) tadqiqotlarida kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda moliyaviy infratuzilma, kredit resurslariga kirish imkoniyati hamda institutsional muhit muhim omil sifatida koʻrsatiladi. Ushbu tadqiqotlarga koʻra, KOʻB subyektlarining asosiy muammolaridan biri moliyalashtirish manbalariga kirish imkoniyatining cheklanganligi boʻlib, bu holat ularning ishlab chiqarish hajmi va investitsiya faolligiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik va oʻrta biznes iqtisodiy tizimning eng moslashuvchan segmentlaridan biri sifatida baholanadi. OECD tahlillariga koʻra, KOʻB subyektlari iqtisodiy inqiroz sharoitida ham moslashuvchanlikni saqlab qolib, yangi ish oʻrinlari yaratish hamda iqtisodiy diversifikatsiyani taʼminlashda muhim rol oʻynaydi. Shu bilan birga, tadbirkorlik infratuzilmasining rivojlanganligi va davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarining mavjudligi ushbu sektorning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash infratuzilmasi masalalari ham keng oʻrganilgan. Xususan, A. Mottaeva va N. Gritsuk tadqiqotlarida KOʻBni qoʻllab-quvvatlash infratuzilmasi tarkibiga biznes-inkubatorlar, texnoparklar, innovatsion markazlar, moliyaviy institutlar hamda davlat tomonidan yaratilgan institutsional mexanizmlar kirishi taʼkidlanadi. Mualliflarning fikriga koʻra, ushbu infratuzilma elementlari kichik biznes subyektlarining innovatsion faolligini oshirish hamda ularning bozor raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, O.N. Bocharova tadqiqotlarida kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda davlat siyosatining roli alohida taʼkidlanadi. Muallifning fikriga koʻra, tadbirkorlik muhitini yaxshilash, maʼmuriy toʻsiqlarni kamaytirish hamda moliyaviy qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirish kichik biznes sektorining barqaror oʻsishini taʼminlaydi.

Oʻzbekiston iqtisodiyoti misolida ham kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish masalalari ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi. Statistik maʼlumotlarga koʻra, mamlakatda yalpi ichki mahsulotning salmoqli qismi hamda band aholining katta ulushi aynan kichik biznes subyektlari hissasiga toʻgʻri keladi. Shu sababli tadbirkorlik infratuzilmasini rivojlantirish, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish, davlat xaridlari tizimida KOʻB ishtirokini oshirish hamda moliyaviy qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Belgilangan maqsadlarga erishish uchun yaqin istiqbolda quyidagi yoʻnalishlarda izchil chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur deb hisoblanadi:

- yangi kichik va oʻrta biznes subyektlarini tashkil etish hamda ularning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladigan bozor infratuzilmasini takomillashtirish;
- raqobatbardosh va istiqbolli korxonalarni qoʻllab-quvvatlashga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;
- tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zamonaviy va samarali moliyaviy instrumentlardan keng foydalanish;
- mavjud moliyalashtirish institutlari faoliyatini qoʻllab-quvvatlash hamda ular uchun qulay iqtisodiy va institutsional shart-sharoitlar yaratish;
- biznes-inkubatorlar, texnoparklar, innovatsion-texnologik parklar va texnologiyalar transferi markazlari kabi tashkiliy tuzilmalarni rivojlantirish hamda yangi markazlarni tashkil etish;
- maʼmuriy toʻsiqlarni bartaraf etish hamda kelgusida yangi muammolar yuzaga kelishining oldini olish maqsadida normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;
- kichik va oʻrta biznes subyektlarining davlat xaridlari va tenderlarda ishtirok etish imkoniyatlarini taʼminlaydigan qonunchilik normalarini amalda toʻliq qoʻllash;
- davlat yoki munitsipal mulkka tegishli koʻchmas mulk obyektlaridan kichik va oʻrta biznes subyektlarining foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.

Ushbu yoʻnalishlar kichik va oʻrta biznesni kompleks rivojlantirishga xizmat qiluvchi institutsional, moliyaviy va tashkiliy asoslarni mustahkamlashga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soʻnggi nazariy tadqiqotlarda erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) mohiyati yanada kengroq talqin qilinmoqda. Ushbu yondashuvlarga koʻra, EIZ iqtisodiy jarayonlarga davlat aralashuvini tanlab qisqartirish vositasi sifatida baholanadi. Bunday tashkiliy shakl, ayniqsa, kichik va oʻrta biznes tuzilmalari samarali faoliyat yuritishi uchun qulay institutsional muhitni shakllantiradi[4].

4 OECD. OECD SME and Entrepreneurship Outlook – 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook-2023_342b8564-en.html

EIZ tushunchasining mazkur talqini imtiyozli xo'jalik yuritish tartibi amal qilishi bilan bog'liq barcha iqtisodiy hodisalar majmuasini qamrab oladi. Shu nuqtai nazardan, maxsus hudud faqat alohida geografik makon sifatida emas, balki milliy iqtisodiy makonning shunday qismi sifatida qaraladi-ki, unda boshqa hududlarda qo'llanilmaydigan alohida rag'batlantirish va imtiyozlar tizimi joriy etilgan hamda amalda qo'llaniladi.

Tadqiqot natijalari

O'zbekistonda kichik va o'rta biznes (KO'B)ni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari orqali amalga oshirilayotganini ko'rsatdi. Quyida asosiy institutsional mexanizmlar hamda ularning samaradorligi bo'yicha tahlil natijalari keltiriladi.

O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalar kichik va o'rta biznesni rag'batlantirishning muhim institutsional vositasi sifatida shakllangan. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, EIZ hududlarida soliq va bojxona imtiyozlari, soddalashtirilgan ma'muriy tartib-taomillar hamda infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, EIZlar nafaqat geografik jihatdan ajratilgan hudud, balki milliy iqtisodiy makonda imtiyozli xo'jalik yuritish tartibi amal qiladigan institutsional muhit sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu yondashuvga ko'ra, EIZ davlat aralashuvini tanlab qisqartirish hamda xususiy tashabbusni faollashtirish mexanizmi sifatida xizmat qiladi.

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatadiki, EIZlarda faoliyat yuritayotgan KO'B subyektlari eksport faolligi va investitsiyalarni jalb qilish ko'rsatkichlari bo'yicha respublika o'rtacha darajasidan yuqori natijalarni namoyon etmoqda. Bu holat imtiyozlar tizimi hamda infratuzilmaning maqsadli yo'naltirilganligi bilan izohlanadi[5].

Shu bilan birga, tahlil natijalari EIZlarda qo'llanilayotgan imtiyozlar tizimi hududiy rivojlanish dasturlari hamda tarmoq ixtisoslashuviga bevosita bog'liq ekanini ko'rsatdi. Demak, ushbu zonalarning samaradorligi strategik rejalashtirish sifatiga ham uzviy bog'liq.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, KO'B uchun asosiy muammolardan biri ichki bozorda barqaror talabning yetarli darajada shakllanmaganligidir. Ushbu muammoni hal etishning samarali mexanizmlaridan biri davlat va munitsipal xaridlar tizimiga kichik va o'rta biznes subyektlarini keng jalb etish hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda davlat xaridlari elektron platformasi ma'lumotlari asosida o'tkazilgan tahlillar elektron auksion va tender mexanizmlarining KO'B ishtirokini sezilarli darajada oshirganini ko'rsatdi[6].

Amaldagi qonunchilikda kichik biznes subyektlari uchun alohida kvotalar hamda imtiyozli shartlar nazarda tutilgan bo'lib, bu ularning davlat buyurtmalarida ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirmoqda[7].

Statistik tahlil natijalariga ko'ra quyidagi tendensiyalar aniqlangan:

· elektron savdolar ulushining ortishi KO'B ishtirok darajasi bilan musbat korrelyatsiyaga ega;

· davlat buyurtmalarida ishtirok etgan KO'B subyektlarida ishlab chiqarish hajmi hamda bandlik ko'rsatkichlarining o'sish sur'ati yuqori;

· raqamli tender tizimining joriy etilishi shaffoflikni oshirib, ma'muriy to'siqlarni sezilarli darajada qisqartirgan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni (KO'B) qo'llab-quvvatlash infratuzilmasi ikki strategik yo'nalish — erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish hamda davlat xaridlarida ishtirokni kengaytirish orqali sezilarli darajada mustahkamlanmoqda.

Fikrimizcha, ushbu tizim samaradorligini yanada oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

· erkin iqtisodiy zonalarda tarmoq ixtisoslashuvini kuchaytirish;

· davlat xaridlarida KO'B ulushini bosqichma-bosqich oshirish;

· elektron tender jarayonlarini to'liq raqamlashtirish hamda monitoring tizimini takomillashtirish.

Tadqiqot doirasida davlat xaridlari tizimi orqali kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash samaradorligi baholandi. Davlat buyurtmalarida KO'B ishtirokini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkichlar tahlili shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda tuzilgan shartnomalar soni va ularning qiymatida barqaror o'sish kuzatilmoqda.

Tahlil natijalariga ko'ra, ayrim yillarda KO'B subyektlari bilan tuzilgan davlat shartnomalari soni sezilarli darajada oshgan. Shuningdek, ushbu shartnomalar qiymatining umumiy hajmdagi ulushi ham o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Mazkur holat davlat siyosatida KO'B subyektlarini davlat va munitsipal buyurtmalarga keng jalb etish ustuvor vazifa sifatida belgilangani bilan izohlanadi (1-jadval).

5 Mottaeva A., Gritsuk N. Development of Infrastructure of Support of Small and Medium Business. MATEC Web of Conferences, 2017, Vol. 106, Article 08083. DOI: https://doi.org/10.1051/matecconf/201710608083
6 O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Rasmiy ma'lumotlar. URL: https://gov.uz/oz/miit
7 O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Rasmiy ma'lumotlar. URL: https://www.imv.uz

1-jadval. O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes (KO‘B) subyektlarining davlat xaridlarida ishtiroki bo‘yicha asosiy ko‘rsatkichlar[8]

Yil	KO‘B bilan tuzilgan shartnomalar soni (dona)	Umumiy shartnomalar sonidagi ulushi (%)	Shartnomalar qiymati (mlrd so‘m)	Umumiy xaridlar qiymatidagi ulushi (%)
2020	68 500	34,2	18 400	21,5
2021	79 300	36,8	24 900	24,3
2022	95 700	39,6	33 800	27,9
2023	118 400	43,7	47 600	31,8
2024	142 800	47,5	62 300	35,4

1-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, 2020–2024-yillarda kichik va o‘rta biznes (KO‘B) subyektlari bilan tuzilgan davlat shartnomalari soni qariyb ikki baravarga oshgan. Bu holat elektron tender tizimining kengayishi hamda KO‘B uchun kvotalarning joriy etilishi bilan izohlanadi. Shartnomalar qiymatining o‘sish sur’ati shartnomalar soniga nisbatan yuqoriroq bo‘lib, bu KO‘B subyektlarining yirik loyihalarda ishtirok etish imkoniyatlari kengayganini ko‘rsatadi. KO‘B ulushining umumiy davlat xaridlaridagi darajasi 21,5 foizdan 35,4 foizgacha oshgani ushbu sektorning institutsional integratsiyasi kuchayganidan dalolat beradi.

Davlat xaridlari mexanizmining raqamlashtirilishi, xususan, elektron auksion va tender tizimlarining joriy etilishi KO‘B subyektlari uchun bozorga kirish xarajatlarini kamaytirib, jarayonlarning shaffofligini oshirdi. Elektron savdo maydonchalari orqali tenderlarda ishtirok etish imkoniyati raqobat muhitini kuchaytirib, KO‘B subyektlarining davlat buyurtmalaridagi ulushini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, yuqori raqobat sharoiti KO‘B subyektlaridan elektron savdo mexanizmlarini chuqur o‘zlashtirishni hamda ularning moliyaviy va tashkiliy imkoniyatlarini mustahkamlashni talab etadi. Demak, davlat xaridlarida ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirish faqat imtiyozlar bilan cheklanib qolmasdan, korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar bilan uyg‘unlashtirilishi zarur.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, davlat xaridlari tizimi KO‘Bni rivojlantirishning samarali institutsional vositasi hisoblanadi. Biroq uning ta’sirini yanada kuchaytirish uchun quyidagi yo‘nalishlarda chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- KO‘B subyektlari uchun tender hujjatlarini tayyorlash bo‘yicha maslahat xizmatlarini kengaytirish;
- elektron platformalar funksional imkoniyatlarini soddalashtirish hamda axborot shaffofligini oshirish;
- eksportga yo‘naltirilgan KO‘B subyektlarini subsidiya va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari orqali rag‘batlantirish.

Shunday qilib, davlat buyurtmalari tizimi KO‘B subyektlari uchun barqaror talab manbaini yaratish orqali ularning iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu esa milliy iqtisodiyotda raqobatbardosh ishlab chiqarish va xizmatlar sektorini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes (KO‘B) raqobatbardoshligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanganini ko‘rsatadi. Quyida eksportni qo‘llab-quvvatlash, ishlab chiqarish infratuzilmasiga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, grant va moliyaviy yordamni kuchaytirish hamda ma’muriy yukni qisqartirish bo‘yicha amaliy mexanizmlar muhokama qilinadi.

O‘zbekistonning jahon bozorlariga integratsiyasi hamda eksport geografiyasining kengayishi KO‘B subyektlari uchun tashqi talabni oshirish imkoniyatlarini yaratmoqda. Eksport xarajatlarini qisman qoplash (logistika, sertifikatlash, marketing), foiz to‘lovlarini subsidiyalash hamda eksport oldi moliyalashtirish instrumentlari KO‘B subyektlarining tashqi bozorga chiqishidagi to‘siqlarni kamaytiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda Eksportni qo‘llab-quvvatlash agentligi hisobotlari eksportni rag‘batlantirish dasturlari doirasida KO‘B subyektlari ulushi ortib borayotganini ko‘rsatmoqda. Xalqaro amaliyotda ham eksportga yo‘naltirilgan subsidiyalar kichik va o‘rta biznesning innovatsion faolligini oshirish hamda mahsulot diversifikatsiyasini kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kichik va o‘rta biznes (KO‘B) subyektlari uchun subsidiyalar tanlovli va natijaga bog‘langan (performance-based) mexanizmlar asosida taqdim etilganda budjet mablag‘laridan foydalanish samaradorligi yanada yuqori bo‘ladi.

KO‘B subyektlari uchun ijara va infratuzilmaviy xarajatlar umumiy xarajatlarning sezilarli qismini tashkil etadi. Davlat mulki obyektlarini shaffof elektron auksionlar orqali imtiyozli ijaraga berish, uzoq muddatli shartnomalarni joriy etish hamda ustuvor sotib olish huquqini taqdim etish kabi mexanizmlar korxonalarning barqaror faoliyat yuritishini ta’minlashga xizmat qiladi.

8 O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. Tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar. URL: https://www.lex.uz

O‘zbekiston Respublikasi Davlat aktivlarini boshqarish agentligi tomonidan davlat aktivlarini ochiq savdoga chiqarish amaliyoti kengayib bormoqda. Bu esa KO‘B subyektlarining ishlab chiqarish maydonlariga kirish imkoniyatlarini osonlashtiradi. Fikrimizcha, hududiy rivojlanish dasturlari bilan uyg‘unlashgan holda tarmoq ixtisoslashuviga mos mulk obyektlari ro‘yxatini shakllantirish ushbu mexanizm samaradorligini yanada oshirgan bo‘lar edi.

Elektr, gaz va kommunal tarmoqlarga ulanish xarajatlari KO‘B subyektlari uchun sezilarli moliyaviy yuk hisoblanadi. Standart shartnomalarni joriy etish, tariflarni optimallashtirish hamda mustaqil ekspertiza institutlarini shakllantirish orqali ushbu xarajatlarni kamaytirish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, so‘nggi yillarda infratuzilmaga ulanish tartib-taomillari soddalashtirildi va natijada raqamli “bir darcha” xizmatlari infratuzilmaga ulanish muddatlarini qisqartirishga xizmat qildi.

Jahon amaliyotida grant ko‘magi eng ko‘p qo‘llaniladigan mexanizmlardan biri mikromoliyalashtirish va ta’lim dasturlari hisoblanadi. Hozirgi kunda oliy ta’lim muassasalari huzurida tashkil etilayotgan innovatsion kichik kompaniyalar uchun bir yuridik shaxsga 0,5 million rubl miqdorida grant ajratish amaliyoti ham qo‘llanilmoqda.

Innovatsion startaplar, modernizatsiya jarayonlarini amalga oshirayotgan hamda eksportga yo‘naltirilgan korxonalar uchun grant dasturlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, oliy ta’lim muassasalari huzuridagi innovatsion kompaniyalarga boshlang‘ich grantlar ajratish amaliyoti startap ekotizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

Innovatsion rivojlanish agentligi hamda Savdo-sanoat palatasi tomonidan tadbirkorlar uchun qisqa muddatli (100 soatgacha) amaliy kurslar va biznes-ta’lim dasturlari tashkil etilmoqda. Bu esa o‘z navbatida KO‘B subyektlarining ilk uch yilda “yashovchanlik koeffitsiyenti”ni oshirishga xizmat qilmoqda.

Imtiyozli kreditlar, kafolat jamg‘armalari hamda venchur moliyalashtirish mexanizmlari KO‘B subyektlarining investitsiya faolligini rag‘batlantiradi. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki hamda tijorat banklari orqali foiz stavkalarini subsidiyalash amaliyoti ham kengayib bormoqda. Kafolat jamg‘armalarini kapitalizatsiya qilish hamda xususiy investitsiya fondlari tarmog‘ini rivojlantirish KO‘B subyektlarining investitsiya faolligini oshiradi va moliyalashtirish manbalariga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tekshiruvlar sonini cheklash, litsenziyalash jarayonlarini soddalashtirish hamda ularni raqamlashtirish tadbirkorlik muhitini yaxshilashga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan Regulatory Impact Assessment (RIA) mexanizmlarining joriy etilishi ma’muriy to‘siqlarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Fikrimizcha, profilaktik tekshiruvlar hamda maslahat berishga asoslangan nazorat tizimi tadbirkorlik faolligini cheklamasdan uni samarali tartibga solish imkonini beradi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, eksportni subsidiyalash, infratuzilmaga kirishni yengillashtirish, grant va moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish hamda ma’muriy yukni kamaytirish choralari KO‘B subyektlarining raqobatbardoshligini tizimli ravishda oshirishga xizmat qiladi. Biroq ushbu mexanizmlar o‘zaro muvofiqlashtirilgan va natijaga yo‘naltirilgan monitoring tizimi bilan ta’minlangan taqdirda ularning samaradorligi yanada yuqori bo‘ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes (KO‘B)ga nisbatan davlat siyosati so‘nggi yillarda izchil ravishda takomillashib bormoqda. Shu bilan birga, ayrim holatlarda tartibga solish choralari o‘rtasidagi muvofiqlashtirish yetarli darajada ta’minlanmagan. Ba’zi hollarda qabul qilinayotgan normativ-huquqiy qarorlar tadbirkorlikni rag‘batlantirish maqsadlariga to‘liq mos kelmasligi yoki ularni amaliyotda qo‘llash jarayonida qo‘shimcha ma’muriy yuk keltirib chiqarishi mumkin.

Shu bilan birga, so‘nggi yillarda tadbirkorlik jamoatchiligi tomonidan ilgari surilgan muhim tashabbuslarning davlat siyosatida inobatga olinishi ijobiy tendensiya sifatida baholanadi. Xususan, soliq imtiyozlari, tekshiruvlarga moratoriy joriy etilishi, iqtisodiy amnistiya mexanizmlarining qo‘llanilishi, litsenziya va ruxsat berish tartib-taomillarini soddalashtirish kabi chora-tadbirlar KO‘B subyektlarining iqtisodiy faolligini rag‘batlantirishga xizmat qilmoqda.

Davlat va biznes o‘rtasidagi institutsional muloqot mexanizmlarining rivojlanishi, jumladan jamoatchilik muhokamalari, tadbirkorlar murojaatlari platformalari hamda Savdo-sanoat palatasi orqali hamkorlikning yo‘lga qo‘yilishi iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida xususiy sektor manfaatlarini hisobga olish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Xulosa qilib aytganda, agar KO‘Bni qo‘llab-quvvatlash choralari tizimli va uzoq muddatli strategiya asosida muvofiqlashtirilsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari soni hamda ularning iqtisodiy faolligida barqaror o‘sishga erishish mumkin. Davlat siyosatining prognozliligi, me’yoriy barqarorlik hamda raqamli boshqaruv mexanizmlarining kengayishi kelgusi yillarda kichik va o‘rta biznesning milliy iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/smefinance
2. World Bank. IFC and Small and Medium Enterprises. Washington, D.C.: World Bank Group. URL: https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099924208162450064
3. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bo'yicha rasmiy statistik ma'lumotlar. URL: https://www.stat.uz
4. OECD. OECD SME and Entrepreneurship Outlook – 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-sme-and-entrepreneurship-outlook-2023_342b8564-en.html
5. Mottaeva A., Gritsuk N. Development of Infrastructure of Support of Small and Medium Business. MATEC Web of Conferences, 2017, Vol. 106, Article 08083. DOI: https://doi.org/10.1051/matecconf/201710608083
6. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Rasmiy ma'lumotlar. URL: https://gov.uz/oz/miit
7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Rasmiy ma'lumotlar. URL: https://www.imv.uz
8. O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar. URL: https://www.lex.uz
9. O'zbekiston Respublikasi davlat xaridlari elektron platformalari: xarid.uz, dxarid.uzex.uz, shop.uzex.uz, eshop.uzex.uz, exarid.uzex.uz, milliydokon.uzex.uz, emilliydokon.uzex.uz, etender.uzex.uz, xarid.uzex.uz — saytlari ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.
10. World Bank. SME Finance and Competitiveness. URL: https://www.worldbank.org/ext/en/topic/competitiveness/small-and-medium-enterprises-smes-finance
11. Bocharova O. N. Socio-Economic Phenomena and Processes. 2013, Vol. 10, pp. 98–111.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir oʻgʻli

2026. № 3

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar maʼsul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi maʼlumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz